

Побережна Н.М.

кандидат економічних наук, доцент кафедри

економічного аналізу та обліку

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

Цапун О.О.

магістрант кафедри економічного аналізу та обліку

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ СУЧАСНОГО ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: Досліджено теоретичні напрацювання науковців з питань управління платоспроможністю та ліквідністю промислового підприємства.

Аннотация: Исследованы теоретические наработки ученых по вопросам управления платежеспособностью и ликвидностью промышленного предприятия.

Summary: Theoretical achievements of scientists about the management of solvency and liquidity of the industrial enterprises were studied.

Вступ. Сьогодні, в умовах невизначеності та мінливості зовнішнього середовища забезпечення ефективної діяльності сучасного промислового підприємства залежить певною мірою від організації якісної та дієвої аналітичної роботи, від своєчасного проведення моніторингу діяльності підприємства. Уміння реально оцінювати фінансовий стан свого підприємства, ділову активність партнерів по бізнесу, конкурентів, виявляти резерви підвищення ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, приймати своєчасні управлінські рішення як результату використання отриманої інформації є запорукою конкурентоспроможності будь – якого підприємства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методологічною основою проведеного дослідження є наукові праці провідних учених з питань фінансового менеджменту, діагностики та аналізу платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємств серед яких Бланк І. О. [1], Воронкова А. Е. [2], Головка В. І. [3], Іванов Ю. Б. [4], Коваленко Л. О. [5], Костирко Л. А. [6], Кузьмін О. Є. [7], Мехович С. А., Тимофєєв В. М. [8], Мошенський С. З, Олійник О. В. [9], Салига С. Я. [11] та інші.

Для досягнення поставлених задач використовувалася система загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Постановка завдання. Процеси ринкових перетворень привернули суттєву увагу до дослідження теоретичних та практичних проблем подальшого розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств різних видів промисловості, і в тому числі машинобудування. Це зумовлює необхідність удосконалення та розробки шляхів підвищення ліквідності та платоспроможності сучасних підприємств. **Метою статті** є дослідження теоретичних напрацювань науковців з питань управління платоспроможністю та ліквідністю для визначення загальних напрямків та шляхів з їх підвищення на промисловому підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови ринкової економіки вимагають від менеджерів та управлінців вищої ланки нових підходів щодо управління підприємством, в тому числі аналізу показників діяльності як невід'ємної частини цього процесу.

Метою аналізу фінансової звітності як підґрунтя інформаційного забезпечення аналітичної роботи є отримання об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства та виявлення факторів і резервів зміцнення його фінансової стійкості як в поточному періоді так і в довгостроковому.

Щодо фінансової сторони діяльності суб'єкта господарювання, на думку науковців [6 – 8] необхідно вирішувати наступні основні завдання:

1) підтримання здатності відповідати за поточними фінансовими зобов'язаннями – характеристика фінансового стану підприємства з позиції

короткострокової перспективи;

2) забезпечення довгострокового фінансування в бажаних обсягах і здатності підтримувати існуючу або бажану структуру капіталу – оцінка фінансового стану підприємства з позиції довгострокової перспективи;

3) забезпечення збалансованості між напрямками вкладення фінансових ресурсів в активи підприємства та прийнятими цілями поточного та стратегічного розвитку підприємства.

Для вирішення задач нашого дослідження за базове визначення поняття «платоспроможність» та «ліквідність» оберемо запропоноване Мошенським С.З., як найбільш конкретне та доцільне. Так платоспроможність промислового підприємства будемо розглядати як «...можливість підприємства своєчасно задовольнити платіжні зобов'язання, тобто наявність у суб'єкта господарювання грошових засобів та їх еквівалентів, достатніх для розрахунків за поточними зобов'язаннями, що потребують негайного погашення» [9, с. 438]. А ліквідність промислового підприємства як «...здатність підприємства перетворити свої активи в грошові кошти для покриття боргових зобов'язань» [9, с. 438]. Таким чином під ліквідністю активу будемо розуміти його здатність трансформуватися в грошові засоби у процесі передбаченого виробничого процесу, рівень якої (висока ліквідність, помірна та низька), визначатиметься тривалістю часового періоду, протягом якого ця трансформація може бути проведена.

Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що ліквідність та платоспроможність відіграють значну роль при формуванні зваженої фінансової стратегії та фінансової політики з управління розвитком підприємства, бо недостатній рівень ліквідності та платоспроможності означатиме відсутність свободи вибору дій керівництва, потребу в інтенсивному продажу довгострокових вкладень і активів підприємства, що погіршує стан його взаємовідносин з покупцями, постачальниками, кредиторами, державою, банківськими установами.

Підтвердженням цьому є результати діяльності ряду сучасних

промислових підприємств Харківського регіону [10]. Рівень платоспроможності обстежених підприємств регіону потрібно охарактеризувати як низький (табл. 1). Величина коефіцієнта абсолютної ліквідності в основному, а саме у 2009, 2011, 2013 рр. відповідає встановленим обмеженням ($K_{аб} \geq 0,2$) на підприємствах машинобудівного комплексу, але її динаміка до зниження свідчить про падіння рівня платоспроможності та ліквідності підприємства. Отже грошові кошти на розрахункових рахунках підприємств мають мінливу тенденцію до обсягів, які не завжди можуть погасити найближчим часом достатню частину короткострокової заборгованості, оскільки коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує платоспроможність підприємств на дату складання балансу.

Таблиця 1

Середні значення показників ліквідності, долі од.

Рік	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт термінової ліквідності	Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності
2009	0,35428	1,29327	3,07837
2010	0,18911	1,04966	2,55444
2011	0,26361	1,40190	2,79537
2012	0,18977	1,16358	2,25429
2013	0,20818	1,04958	1,90912

Значення коефіцієнта термінової ліквідності відповідає встановленим обмеженням на всіх обстежених підприємствах. Отже, при умові своєчасного проведення розрахунків з дебіторами підприємства здатні сплатити найбільш термінові зобов'язання. Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності також відповідає встановленим обмеженням на всіх обстежених підприємствах. Даний коефіцієнт дає змогу досліднику оцінити платоспроможність підприємства, яка є важливою для нього, та повинна бути оцінена не тільки при своєчасних розрахунках з дебіторами та кредиторами щодо реалізації виготовленої продукції, а також при реалізації інших видів матеріальних

оборотних засобів, які є у підприємства. До основних причин неплатоспроможності підприємств можна віднести наступні [3, 5, 6, 9]:

- помилки в розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості;
- невиконання планових завдань виробництва і реалізації продукції, порушення її структури та асортименту, зниження якості;
- підвищення собівартості продукції;
- в умовах конкуренції втрата каналів реалізації і постійних покупців, замовників;
- неплатоспроможність самих покупців і замовників з різних на це причин;
- невиконання плану прибутку і нестаток власних джерел фінансування підприємства;
- інфляційні процеси і податкова політика;
- значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість та у надлишкові виробничі запаси;
- низьке обертання оборотного капіталу

Необхідно відзначити, що при розробці ефективних управлінських заходів щодо підвищення ліквідності та платоспроможності необхідно враховувати, що платоспроможність як економічну категорію характеризують такі моменти:

- стан платоспроможності обумовлюється наявним розміром грошових активів, але не обмежується ним;
- платоспроможність – це не тільки здатність термінового погашення зобов'язань в момент оцінки за рахунок наявних грошей, а й здатність підприємства забезпечувати генерування (утворення) грошових потоків, які за обсягами та термінами відповідають зобов'язанням та платіжним потребам підприємства;
- платоспроможність – це не статична (моментна) характеристика.

Найбільшу цінність має динамічна платоспроможність;

- платоспроможність не слід ототожнювати лише з можливістю

повернення боргів, оскільки платоспроможність передбачає можливість здійснення усіх платіжних потреб, які необхідні для нормального процесу господарської діяльності;

- виконання платіжних зобов'язань та потреб може здійснюватись за рахунок не тільки власних, але й позикових коштів. Використання останніх не є свідченням неплатоспроможності підприємства, якщо воно має потенційні можливості обслуговування та повернення позикових коштів.

Методи оцінки платоспроможності підприємства [5] базуються на системі показників, які можна розділити на три групи: показники статичної платоспроможності, показники динамічної платоспроможності та показники перспективної платоспроможності.

Відповідно показники статичної платоспроможності можна розділити на допоміжні (уточнювальні) та основні показники. До основних показників статичної платоспроможності віднесемо:

- коефіцієнт покриття;
- коефіцієнт критичної ліквідності;
- коефіцієнт абсолютної ліквідності.

До допоміжних показників віднесемо:

- період обігу товарних запасів;
- період обігу дебіторської заборгованості;
- тривалість операційного циклу;
- період погашення кредиторської заборгованості;
- тривалість фінансового циклу;
- індекс ліквідності обігових активів;
- коефіцієнт забезпеченості власними коштами [5, с. 410].

Показники динамічної платоспроможності також розподілимо на основні та допоміжні (уточнювальні). До основних показників динамічної платоспроможності віднесемо:

- обсяг сальдового грошового потоку;
- коефіцієнт синхронності грошових потоків;

- коефіцієнт достатності коштів.

До допоміжних показників віднесемо:

- синхронність надходження та видатків;
- рівномірність надходження;
- коефіцієнт рівномірності надходжень;
- рівномірність видатків;
- коефіцієнт рівномірності видатків;
- частота виникнення дефіциту коштів.

До показників перспективної платоспроможності необхідно віднести три основні показники:

- показник миттєвого виконання зобов'язань;
- показник перспективного виконання зобов'язань;
- показник достатності генерування коштів [5, с. 411].

Таким чином, за пропозиціями науковців для покращення показників ліквідності та платоспроможності підприємства запропонуємо такі заходи:

- проведення аналізу й моніторингу формування виробничих запасів. Для цього необхідно оптимізувати процеси планування потреби в сировині, матеріалах і т.п., а також витрати матеріальних ресурсів шляхом використання професійних комп'ютерних технологій керування запасами й витратами;
 - розробка складських норм запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів
- установлення прогресивних норм витрати сировини, матеріалів;
- підвищення безперервності виробничого циклу;
 - оптимальне фінансове управління товарно – матеріальними запасами.
 - ранжирування дебіторської заборгованості по строках виникнення;
 - складання реєстру «старіння» рахунків дебіторів;
 - прогнозування ймовірної суми безнадійної дебіторської заборгованості;
 - визначення зваженого «старіння» рахунків дебіторів;
 - розробку кредитних умов;
 - вибір кредитної політики фірми;
 - оцінку можливості факторингу й обліку векселів;

- розрахунок і оцінку взаємозалежних фінансових коефіцієнтів;
- планування своєї фінансової діяльності та контролювання виконання фінансових планів [5 с. 199-201].

Оптимізація ліквідності підприємства реалізується за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації - системи заходів спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого - на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Фінансові зобов'язання підприємство може зменшити за рахунок:

- зменшення суми постійних витрат (в тому числі витрат на утримання управлінського персоналу);
- зменшення рівня умовно-змінних витрат;
- продовження строків кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Збільшити суму грошових активів, що можна за рахунок:

- рефінансування дебіторської заборгованості (шляхом факторингу, врахування та дисконтування векселів, форфейтингу, примусового стягнення);
- прискорення оборотності дебіторської заборгованості (шляхом скорочення термінів надання комерційного кредиту);
- оптимізація запасів товарно-матеріальних цінностей (шляхом встановлення нормативів товарних запасів методом техніко - економічних розрахунків);
- скорочення розмірів страхових, гарантійних та сезонних запасів на період перебування підприємства у фінансовій кризі;
- проведення диверсифікації фінансових ресурсів,
- проведення лімітування граничних сум витрат;
- планування раціонального співвідношення власного та позикового капіталу;
- розробки стратегічних та операційних фінансових планів [7, 8, 9].

Одним з найвагоміших факторів, що впливають на рівень платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості в стратегічному періоді є

політика розробки та впровадження внутрішньофірмового фінансового прогнозування та планування, до якого можна включити: фінансове прогнозування, поточне фінансове планування, бюджетування та оперативне фінансове планування, що за своїм змістом охоплює управління грошовими потоками, дебіторською заборгованістю, кредитними ресурсами, дивідендною політикою, інвестиційною діяльністю, ризиками та майбутнім розвитком підприємства.

Висновки: Результати дослідження підтверджують важливість та необхідність розробки управлінських заходів щодо підвищення та зміцнення рівня платоспроможності на промисловому підприємстві, а застосування визначених напрямків фінансової стабілізації в практичну діяльність цих підприємств будуть сприяти вирішенню завдань підвищення їх платоспроможності та ліквідності в умовах сьогодення.

Література:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента [Текст] / И. А. Бланк. – в 2т. Серия «Библиотека финансового менеджмента». – вып. 3. – К. : Ника – Центр, 1999. – Т.1. – 528 с.
2. Воронкова А. Е. Диагностика stanu підприємства: теорія і практика : моногр. [Текст] / А. Е. Воронкова [та ін.]. – Х. : ІНЖЕК, 2006. – 448 с.
3. Головка В. І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. навч. посіб. [Текст] / В.І. Головка, А.В. Мінченко, В.М. Шарманська. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 448 с.
4. Іванов Ю. Б. Управління конкурентоспроможністю підприємства [Текст] / Ю. Б. Іванов, М. О. Кизим, О. М. Тищенко та ін. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2010. – 320 с.
5. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. [Текст] / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 3 - те вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
6. Костирко Л. А. Диагностика потенціалу фінансово-економічної

стійкості підприємства : моног. [Текст] / Л. А. Костирко. – Х.: Фактор, 2008. – 336с.

7. Кузьмін О. Є. Економічна діагностика : навч. посіб. [Текст] / О. Є. Кузьмін., О. Г. Мельник. – К. : Знання, 2012. – 318 с.

8. Мехович. С.А. Економічний аналіз : підруч. [Текст] / С. А. Мехович, Тимофєєв В. М. – Х.: Віровеці А.П. «Апостроф», 2009. – 752 с.

9. Мошенський С. З. Економічний аналіз [Текст] / С. З. Мошенський, О. В. Олійник / за ред. д. е. н., проф. Заслуженого діяча науки і техніки України Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «Рута». – 2007. – 704с.

10. Побережна Н. М. Управління ефективністю використання виробничого потенціалу машинобудівних підприємств : дис...канд.. екон. наук : 08.00.04 [Текст] / Н. М. Побережна; НТУ «ХПІ»; наук. кер. Перерва П. Г. – Х. : [б.в.], 2013. – 290с.

11. Салига С. Я. Удосконалення методів оцінки ефективності діяльності підприємства [Текст] / С. Я. Салига, К. С. Салига, Л. І. Кирилова, О. В. Скачкова. – Запоріжжя : ЗІДМУ, 2007. – 56 с.